

Sedmi regionalni forum za tranzicijsku pravdu

16. listopada 2010.
Zagreb, Hrvatska

Javno svjedočenje žrtava/svjedoka ratnih zločina i drugih zločina povezanih s ratom

Vesna Teršelič: Još jednom lijep pozdrav, puno vam hvala na strpljenju, i prije početka svjedočenja, slušanja, ja vas stvarno molim da u tijeku ove sesije nema mobitela, molim vas da pažljivo slušamo. Ovo je sesija u kojoj nema diskusije. Svaka će osoba imat svoje mjesto i vrijeme, svako za ovim stolom imat će vrijeme u kojem će govorit što se dogodilo i kako se dogodilo jer je to način priznavanja patnje. Krenuli smo s ovim sesijama od foruma u Beogradu, na svakom forumu od Beogradskog foruma imali smo slušanje. Ja sam jako zahvalna svima koji su tu danas s nama, koji su se odlučili podijelit s nama što se dogodilo, i Mariji Lovrić, i Ivanu Pšenici, i Jovi Beriću i Vesni Levar i Ljiljani Alvir i Draganu Pjevaču. Čut ćemo danas što se dogodilo i što se s tim u vezi poduzelo. Ako ćete u vrijeme slušanja trebati izać ja vas samo molim da napravite to tiho i polako, da ne ometate druge, i ja bi predložila da počnemo, radit ćemo do ručka, kad zaključimo imat ćemo vremena sat i pol da razmišljamo, imat ćemo vremena da reflektiramo o ovome što smo čuli, i idemo svi skupa na ručak. Ja bih zamolila da krenemo od Marije Lovrić, kao što je to najavljeno u programu, i da čujemo što se dogodilo u Osijeku. To je zločin za koji je okončan pravomoćno sudski postupak pred Županijskim sudom u Zagrebu i žalbeni postupak pred Vrhovnim sudom. To je zločin iz jeseni 1991., konkretno dana 26. studenog '91 Branko Lovrić je odveden i više nikada više nije viđen i ja bih zamolila Mariju Lovrić da podijeli s nama svoja sjećanja. Marija izvolite.

Marija Lovrić: Ja sam Marija Lovrić. Sve vas lijepo pozdravljam i počašćena sam što sam danas ovdje s vama. Ja ću vam ukratko ispričati sve ono šta se meni i mojoj djeci desilo u Osijeku '91. godine. U devetom mjesecu '91. godine se tenkovska jedinica JNA povlačila iz Osijeka i odlazili su prema Tenju i onda su stali u polju između sela Tenja i Osijeka i rušili dva dana i dvije noći sve što se moglo srušiti. Tako je i naša obiteljska kuća skoro do temelja porušena. Onda smo djeca i ja otišli u Zaprešić, a suprug je moj ostao kod kuće i radio je. Inače je radio kao direktor radne zajednice u pošti, bio je diplomirani pravnik, do 11. mjeseca. 26. 11. u večernjim satima me nazvala osoba koja je vidjela odvođenje moga muža i rekla da su oko 11 sati i 30 minuta u podne došle tri naoružane osobe u maskirnim uniformama, u automobilu bez registarskih tablica, pozvonili na vrata, moj suprug je otvorio, pitali su ga da li ste vi Lovrić Branko, on je to potvrdio, i rekli su mu da pođe s njima na informativni razgovor. On je samo pitao da li da ponese osobnu iskaznicu ili ne, što rekli su ne treba, mi ćemo vas za pola sata vratit. Oni su ga stavili ga u auto i odvezli, za pola sata se jesu vratili ali su iz garaže odvezli naš auto. I od onda ga nikada više nitko nije vidio. Tijelo nismo pronašli ni dan danas, ja sam se

vrátila kući, to je bilo 26.11., ja sam 28.11. iz Zaprešića došla u Osijek, nisam mogla odmah sutra dan jer imam dvoje djece, onda su bili mali, moj mlađi sin je bio završio peti razred osnovne škole a stariji šesti razred, a taj stariji sin mi boluje od cerebralne paralize i morala sam se snaći u Zaprešiću tko će mi dok ja odem u Osijek čuvati to dijete. Ja sam 28.11. došla u Osijek i otišla u policiju i prijavila nestanak, otišla u Crveni križ otišla tako još na neka mjesta i vratila se ponovo u Zaprešić. U Zaprešiću sam bila do prvog mjeseca, dok je Hrvatska priznata kao nezavisna država, i onda smo se vratili kući. Više nismo ništa imali. Ja sam izgubila u jednom mahu kuću, muža, posao, jer kad je moj muž odveden onda više ni ja nisam bila podobna pa su i meni dali otkaz, i ostala s dvoje male djece u podrumu, bez posla, bez muža, u razbijenoj kući, bez ikakvih primanja, i tako smo živjeli do '94. godine, sa nula kuna prihoda. Od tuđe pomoći. Ostalo je, ostali su neki ljudi i dalje moji prijatelji, oni su mi pomagali kad su i oni mogli, a nama je trebalo svaki dan. Ja sam na stotine molbi u Osijeku napisala jer je posla bilo puno, pola grada je bilo pobjeglo, otišlo, i posla je bilo. Ja bi dobila poziv za razgovor, kad bi došla na taj razgovor, ja sam rekla meni je posao nepohodan jer imam dvoje djece ja moram raditi jer i samohrana sam majka. I onda bi me odmah pitali, a gdje vam je muž. Ja nisam htjela tajiti i odmah sam ispričala šta se desilo s mojim mužem. Ja nikada, vjerujete mi, nisam dobila ni odbijenicu a kamoli posao. Ja se nikada više nisam zaposlila. Onda sam bila četrdeset godina, sad sam šezdeset, nikada nisam više dobila posao. Bilo nam je strašno teško, ali moram jedno naglasiti. Moj muž je na poslu smijenjen kad su počela previranja u mjesecu '91., al je dobio radno mjesto sukladno svojoj stručnoj spremi. 22.11., to je bio petak, pred kraj radnog vremena su mu na poslu rekli, „Lovriću od ponedjeljka ste na slobodnim danima“. On je mene nazvao i rekao da ne radi idući tjedan, ja sam na to kazala, dobro, sad kad tjedan dana nećeš raditi dođi k nama u Zaprešić, a on mi je na to odgovorio ne mogu jer mi je šef rekao da moram biti kod kuće u slučaju da me trebaju da mogu doći po mene. To je bilo u petak. Idući tjedan u utorak su ga trebali i došli su stvarno po njega. '94 godine smo mi pokrenuli, djeca i ja, uz njihovo odobrenje i suglasnost, postupak za proglašenje nestale osobe umrlom, jer nismo imali sredstava za život. Mene to, cijenjeno društvo, nije ovdje sramota reč, ja nisam kriva za situaciju u kojoj sam se ja našla. Niti zbog lijenosti niti nemarnosti, drugi su me doveli u situaciju da ja kao majka ujutro vodim svoju djecu u školu, ali oni nisu doručkovali, da će oni doći i iz škole kući ponovo ali ja ništa nisam našla ni stvorila da toj svojoj djeci dam jest. I '94 godine smo odlučili da pokrenemo postupak za proglašenje nestale osobe umrlom. Morala sam donijeti potvrde gdje sam prijavila nestanak, kad sam prijavila, dovesti očevica, a imali smo sva sreća očevica, osobu koja nikada nije odustala, a bilo je strašnih pritisaka na nju da odustane od svjedočenja. Ali je zaista ostala čovjek do kraja i nikad nije odustala, i ja sam došla u MUP i rekla da mi treba potvrda zato i zato i tu sam potvrdu dobila. Otišla sam u Crveni križ, u jednu nevladinu organizaciju, i tražila potvrdu jer sam 28.11. kad sam prijavila nestanak na policiji, prijavila nestanak i u Crvenom križu. Osoba koja je radila u Crvenom križu, kad sam joj rekla šta mi treba, dala mi je potvrdu da sam došla 15.01. '92 godine prijaviti nestanak. Ja sam rekla da ja takvu potvrdu ne mogu prihvatiti jer sam ja 28.11. '91 bila, a ona je uzela ovaj papir i rekla „ako hoćete ovo jer drugo nećete dobit“. Gdje god sam se obratila, gdje god sam, na koja god sam vrata pokucala, nije bilo razumijevanja za moj problem. U Crvenom križu na primjer su se dijelili paketi humanitarne pomoći. Ja nisam mogla dobiti humanitarnu pomoć, jer ja nisam bila izbjeglica i nisam bila prognanik, a to što mi nemamo šta jesti, što meni nitko neće posao dati to se njih nije ticalo. Ali na svim mjestima gdje se o bilo čemu odlučivalo, ovo moram reći, je Glavaš postavljao svoje ljude. To se zna, to se i dan danas u Osijeku dešava. Moj sin, koji je hendikepiran, završio je prije pet i pol godina Pravni fakultet u Osijeku sa izvrsnim rezultatima, on ni dan danas ne radi. Osoba hendikepirana, po

našem zakonu, ima pravo na prednost pri zapošljavanju. On nije nepismen, on nije neobrazovan, on je jedan prekrasan mladi čovjek koji je fakultet završio bez obzira na sve naše probleme, bez obzira na svoj hendikep, on nema posla ni dan danas. Samo se nastavilo. Ono što sam ja proživljavala, sad proživljava moje dijete. Puno strašnih situacija je bilo koje sam ja doživjela u Osijeku o kojima nemamo ni vremena, a ja nemam ni snage pričati. Ali evo još jedan slučaj. Toliko sam već bila dovedena do zida da više nisam znala kuda i šta i kako. I najavila sam se kod ondašnjeg gradonačelnika grada Osijeka, to je bio gospodin Kramarić, i on mi je dao termin da ja dođem kod njega na razgovor i ja kad sam došla ja sam rekla „ja sam Marija Lovrić, muža su mi odveli, vjerojatno ubili“, jer je od toga već prošlo tri-četiri godine, i on kad je čuo o kome se radi i o čemu se radi, pogledao je na sat i rekao „oprostite gospodo Lovrić, nemam više vremena, imam jedan hitam sastanak“. '94, pred kraj '94 je sud, postupak za proglašenje nestale osobe umrlom okončan i moj muž je proglašen mrtvim. To mi je rak rana. Ali sam ja to morala napraviti, nikad ga nismo našli. Danas kad su Svi sveti moja djeca i ja odemo na Dravu, popnemo se na most i bacimo u Dravu, jer u postupku koji se vodi za ratne zločine na Županijskom sudu u Zagrebu su priznali oni koji su ga odveli su priznali i šta su s njim napravili. Zavezali su ga selotejpom, ubili ga na Dravi i bacili u vodu. Hvala vam što ste me saslušali.

Vesna Teršelić: Puno hvala Marija. Sljedeći će nam govorit gospodin Milan Pšenica o stradanju u Vukovaru. Zločin u Vukovaru procesuiran je u Srbiji i pred Međunarodnim kaznenim sudom. U popodnevnim satima 20. studenog, 20. novembra '91. pa sve do ranih jutarnjih sati 21. studenog '91. izvršen je najteži ratni zločin u ratu u Hrvatskoj od '91. do '95. Gospodin Pšenica je istovremeno i predsjednik Saveza udruga nestalih i zatočenih hrvatskih branitelja. Ja vas molim gospodine Pšenica da nam kažete što se dogodilo, i kako je to bilo.

Ivan Pšenica: Pa hvala lijepo. Evo malo ću još ispraviti, Savez udruga obitelji, jer oni kojih nema ne mogu praviti svoj savez. Pozdravljam vas, obitelji žrtava prvenstveno kao i uvijek, pozdravljam bivšeg predsjednika Republike Hrvatske, aktualnog, dopredsjednika Vlade, naravno da sve pozdravljam, gradonačelnika grada Vukovara Željka Saboa. Evo, nikog nisam propustio, predsjednike udruga, koji su danas ovdje prisutni na ovoj temi utvrđivanja činjenica koje pokreće REKOM. Najavljen sam kao sudionik događanja u '91-oj pa ću odatle i početi. Naime živio sam u Vukovaru, nekim skladnim obiteljskim životom, do te '91. godine, dok se nije dogodilo ono zlo koje se dogodilo. Imao sam dvoje djece, jedno u to vrijeme maloljetno i drugo punoljetno. Kad sam vidio što se sprema, pokupio sam suprugu i to maloljetno dijete i dopremio u Zagreb, a sam se vratio i sinu svom pridružio se tamo u svim zadacima koji su nas očekivali u toj obrani. 19.11., kada je taj dio Borova naselja uvjetno rečeno pao, moj sin je bio zarobljen i nakon nekoliko minuta brutalno ubijen. Ja sam tog 19.11. iz skladišta upravne zgrade Borova zarobljen i odveden u srpski koncentracijski logor u Begejcima gdje sam nakon razmjene u Bosanskom Šamcu došao na slobodno područje Hrvatske. Evo ukratko taj dio o samoj odgovornosti za one koji su to učinili reći ću u sklopu i ovog drugog dijela kojeg namjeravam posvetiti utvrđivanju činjenica. Činjenica je da mi je sin zarobljen i ubijen, činjenica je da sam proveo jedno vrijeme u srpskim logorima i činjenica je da za to nitko ne odgovara. Ja ću početi od ove asocijacije REKOM-a koji pokušava utvrđivati činjenice ali čini mi se da, dozvolit ćete mi uz opasku moju, da se ide od onih lakših slučajeva koji su vezani uz pojedine, pojedinačne ili masovnije grobnice. Smatram da je to na ovom principu čišćenja odgovornosti kao što se čisti riba od repa a ne od glave. Danas sam slušao pozorno aktualnog predsjednika, pa i predsjednika Srbije i Bosne i Hercegovine, imao sam prilike sudjelovat s njima u razgovoru, svi su oni za raščišćavanje i

rješenje pitanja iz prošlosti. Ali to traje devetnaest godina, i danas, i pitanje je koliko će još trajati. Jel' i ova nastojanja koja ja pozdravljam REKOM-a idu uz dobru političku volju vladajućih struktura u regiji, a ona još uvijek ne postoji kod svih. Evo osobno sam na čelu jedne asocijacije koja je bila u regiji uputio pismo u Bruxelles. Poslao sam, inicirao da se uputi pismo svim predsjednicima parlamenata i vlada u regiji da samo jedno pitanje bude na dnevnom redu, da sadrži jedna konferencija a to je rješenje pitanja zatočenih i nestalih osoba u čitavoj regiji. Nažalost, dobili smo odgovore od svih pozitivan ali iz Srbije negativan. To je činjenica da nema još političke volje da se raščisti ono što se dogodilo '91. '91 godina je začetak svih zala, prema tome dok god vinovnici, slušao sam malo pažljivo i predsjednika ovdje, koji je dotakao to pitanje, a to je pitanje nacije i na neki način unaprijed pripremljenih zločina koji su se dogodili. Pa onda se postavlja pitanje što je sad to veći zločin, odgovornost političkog i vojnog vrha, pa i dijelom crkvenog vrha Srbije u to vrijeme koji je poznatim pustio u opticaj da svi Srbi gdje god žive da to mora biti Srbija. Danas se govori o politici Slobodana Miloševića, ma, to nije politika Slobodana Miloševića, on je samo produkt te politike u kojoj je on bio. Da nije bilo Slobodana Miloševića bio bi netko drugi ili treći. Prema tome dok god se ne prihvati i ne počme raščišćavati '91 godina i njihova odgovornost dotle je iluzorno očekivati neku pravdu i pravednost. Slažem se da je svugdje bilo, apsolutno svugdje bilo stvari koje će se dogoditi i zločina, ali ti nalogodavci ti kreatori, zna se gdje su, i oni ni dan danas ne odgovaraju. Danas slušamo i predstavnike hrvatske vlasti kako treba uhititi još Mladića i gospodina Hadžića, pod navodnim znacima, i riješen je problem odgovornosti. Ne gospodo, ne, dok god vinovnici i organizatori, pa i njima nadređeni, ne budu sjeli i odgovarali dotle teško očekivati. Ova asocijacija REKOM-a koja ide na tragu utvrđivanja činjenica mislim da od tuda treba početi. Slažem se da je i, ne znam, Ovčara, i da je svaka druga grobnica koja je napravljena, da je odgovornost za to na onima koji su direktno izvršili i na njihovim nalogodavcima koji su to organizirali. Pa ne mogu se složiti da se isključi odgovornost organizatora zločina na Ovčari koji je unaprijed iskopao jamu da bi onda oni nalogodavci mogli, znamo sve, sa suđenja za Ovčaru na vojnom sudu u Beogradu na kojem smo bili prisutni i bili smo relativno i zadovoljni sa postupkom i sa suđenjem. Ali uvijek napominjući da su oni imali svoje nalogodavce koji su im to organizirali i omogućili, i tu se u potpunosti s njima slažem. Znači, i asocijacija kojoj pripadam, a to je regionalna koordinacija, ide tragom rješavanja pitanja odgovornosti za sve, apsolutno sve, al' počevši od odgovornosti onih kreatora, kreatora zala koja su se dogodila na prostoru bivše Jugoslavije. Nekoliko puta sam to iskazao pa čak i u gradu Beogradu gdje su mladi organizirali jednu tribinu, vrlo uspješnu, na temu skretanje odgovornosti sa sebe, skidanje odgovornosti sa sebe na događaje koji su se dogodili '91. Što to znači, da ti mladi koji su danas stasali, punoljetni ljudi, ne žele snositi tu odgovornost koju su počinili oni prethodnici njihovi iz '91. A ona se danas više ne spominje niti u Srbiji niti u Hrvatskoj niti u Bosni i Hercegovini, bar od vlasti, ona se spominje u žrtvama, ali od vlasti ne. Zato kažem, nastojat ću dok god mogu da se zločini istraže do kraja, da se vinovnici kazne, ali tu nikako ne treba preskakati odgovornost kreatora zla. A kreatori se zla zna gdje su. To je Srpska akademija znanosti u umjetnosti, taj politički vrh, i dio crkvenog vrha. Sjetimo se patrijarha Pavla koji je posvećivao cijevi tenkova koje su odlazile na Hrvatsku i na Bosnu. Gdje je početak zala, to je zapisano. Sjetimo se Blagoja Adžića koji reče; „dvjesto hiljada mrtvih pa će svijet malo negodovati a mi ćemo i dalje ostati neprikosnoveni u toj vladavini“, pa nema odgovornosti. Odatle treba početi. Sve dalje, ove niže rangirane zločine da tako kažem, riješit će se, ali taj sam vrh teško, vrlo teško. Eto, hvala vam, toliko.

Vesna Teršelič: Hvala vam. Sad ćemo čuti sjećanja na drugom mjestu stradanja. Čut ćemo Jovana Berića o zločinu iz Varivoda, iz 1995., 28. rujna 1995. Jovane, izvolite.

Jovan Berić: Pozdravljam sve prisutne, čuli ste moje ime, Jovan Berić. Rođen u Varivodama, općina Knin. Živio sam i radio u Zadru, od '69 do '91 godine, bez prekida. U vremenu '91 poslije pogibije Franka Lisice u Zadru se dešavaju određena zbivanja gdje u određenom smislu i ja dolazim pod neki ajmo reći verbalni napad u toj sredini, u jednoj trgovini u kojem momentu također sa strane Hrvatske staju u moju odbranu trgovkinje. Ja nastavljam raditi sve do 14.09. u obrazovnoj ustanovi gdje tako reć u to vrijeme provodimo jednu stražu i tog datuma 14.09. odlazim kod roditelja u Varivode, odnijet lijekove. Morao sam uzeti potvrdu da bi prošao preko punktova koji su bili oko grada Zadra i otišao sam sa kćerkom i sinom. Druga kćerka i žena su ostale i dalje u Zadru, sve do 17.10. Izašli su u namjeri da će se vratiti, međutim taj povratak nije uslijedio. Moja kuća je zapaljena 15.01. u Zadru, na dan priznanja Hrvatske, među još sedam kuća. Bila je osigurana na 500 hiljada maraka u Croatia osiguranju, kasnije sam istu tu kuću zamjenio kao zapaljenu za Banja Luku, '93. godine. Moj odlazak 14.09. u Krajinu, Kistanje. Dok sam tamo živio bio sam od određenih vojnih službi, policije, u nekom stanju da me mobiliziraju. Ja iskreno govoreći nisam prihvatio ali sili se nisam mogao oduprijeti. Dali su mi uniformu, oružje još nisu, i u tom momentu dok sam se presvlačio u nekom šatoru, iako sam prije doživio jedan razgovor u tom štabu da zašto ja ne bi, ja sam rekao da su mi kćerka i žena u Zadru, kako da ja sad obučem uniformu, stavite se u moju ulogu, pa onda recite. Izgurali su me iz tog štaba, sa kvalifikacijom da odajem lojalnost tadašnjom Franji Tuđmanu. Otišao sam obući tu uniformu. Iza toga dolazi jedan od tih službenika, i u mojim dokumentima vozačke dozvole našli su knjižicu da sam dijabetičar. Rekli su mi: „Pa što ti ne kažeš da si dijabetičar?“ Pa kažem: „Nitko me nije ni pitao“. I onda sam demobilisan istog trena, dakle imao sam oslobođenje. Kad sam se sastao sa djecom koja su došla u školu u Knin, putovali su na razne načine, stopom, pjehe, i tako. Tu smo živili u jednoj prostoriji, dosta skućeno s obzirom na prostor koji sam prethodno imao u Zadru. To je trajalo do '95 godine, kuću sam zamjenio reko sam '93, dvije kćerke su otišle u Banja Luku, srednju, studirati, sin još nije. Navraćao sam kod roditelja koji su bili u Varivodama i tu sam radio u tom prostoru svojim poslom, obuka vozača, i naravno da sam bio u tom okruženju gdje su me ti moje komšije, prijatelji, poznanici, gledali kako radim posao svoj i često puta bi mi rekli: „Što ti ne uzmeš pušku, zašto ti tako se šetaš, odnosno obučavaš?“ i tako dalje, na što sam im odgovorio: „Valjda i to netko, zašto sam ja imao, to?“. I tu je rasla jedna tenzija prema meni kao, takoreč, izdajniku. Još jedna činjenica, da je moja obitelj dosta pomješana, izmješana sa hrvatskim i srpskim i muslimanskim življem i tako dalje. Kad su čuli da mi je kuća zapaljena, inače se već pomalo pripremao možda jedan udar na, da mi zolju u kuću u Kistanjama pošalju, kad su čuli da mi je kuća zapaljena rekli su, nije izdajnik. Izišao sam prije Oluje iz tog prostora, na nekoliko dana, pozdravio se sa roditeljima kao i obično, i primjetio sam da se nešto dešava u smislu da neće taj rat puno potrajati, neka se klima osjećala nelagodna i tako dalje. Otišla su mi i supruga i djeca jer sam imao kuću u Banja Luci. Iza toga čuo sam se sa pokojnom majkom koja je ostala tu na kućnom pragu kao i otac, pozvani od tadašnjeg predsjednika Franje Tuđmama da im se ništa neće dogoditi. Međutim nakon Oluje negdje mjesec i dvadeset i dva-tri dana to jest preciznije 28.09.'95-e jedna je grupa došla, poubijala ih, oca, majku, strica, šest komšija. Prije toga je bio jedan slučaj u Gošiću, dvadesetak dana prije, također gdje je ubijeno njih šestorica. Javio sam sestrama, tada sam bio u Pančevu izbjegao, nisam bio u Banja Luci nego sam bio u Pančevu kod sestre, treće, i javio sam sestrama ovdje u Hrvatsku da se to desilo. Iako su oni obilazili ali nisu imali tu informaciju. Preko određenih veza koje se samo tamo,

moglo nekako ne znam ni ja kako, je to već bilo uspostavljeno. One su došle, iako su prethodne bile prijavljene uredno u policijsku upravu u Kninu, i saznale da su moji ubijeni roditelji odvezeni u Knin i tamo sahranjeni na groblje sa križevima na kojima su bila njihova imena, prezimena. I to sve tako došlo u medijski prostor, gdje dobrim dijelom HHO, gospodin Čičak daje u svijet takvu informaciju i mi to pratimo na televiziji, odnosno *Slikom na sliku* preciznije. I vraćam se nakon dvije godine, precizno njihovog ubojstva na godišnjicu dolazim, kao povratnik javljam se u policijsku upravu u Knin, da sam došao. Uredno mi je rekao: „Je li sve u redu, imate li dokumente, javite se za skrb i tako dalje, što sve imate svoja prava“, što sam takoreč i učinio. U tom momentu došao sam u prostor gdje su došli drugi, s druge strane, preciznije iz Janjeva sa Kosova, Hrvati Janjevci. Imam tu određenih, sa sestrama i zetom s kojim sam došao tamo, imam određeni napad, „Šta gledaš svoju kuću?“, mi ne dozvoljavamo, „Ja ne dozvoljavam četniku da se približi na pedeset metara, na četrdeset devet pucam“ kao. Dobro, zet je reagirao, tu se to završilo. Danas sa istim tim ljudima stvaram jedan suživot, uz činjenicu da me u isto vrijeme prigovaraju moji komšije Srbi, kako možeš sjediti s njima, oni su ti roditelje ubili a ti s njima sjediš, provodiš neke sportske aktivnosti i tako dalje. Ja smatram da oni to nisu počinili, da su to počinili pojedinci, ali ti pojedinci nažalost ni do dana danas nisu privedeni licu pravde, nisu kažnjeni. Štoviše, dešava se to da krst koji je podignut tamo tim žrtvama je skrnavljen ove godine u četvrtom mjesecu, iza toga je uslijedila ipak jedna medijska i politička da kažem tako volja, uspostavljeno je jedno novo spomen obilježje gdje je došlo i gospodin predsjednik Ivo Josipović, kojem i ovom prilikom se zahvaljujem i daje mi podstreka da u ovome svemu imam snage da pričam tu istinu bez obzira na one koji mi nisu to sugerirali. Ja sam u međuvremenu podigao odštetni zahtjev za stradale roditelje, izgubio na prvostupanjskom sudu uz parnične, da trebam platiti parnične troškove državi Hrvatskoj jer nisam dokazao da je to terorizam. Priznaje se da je zločin, ali ne i terorizam. Nisam stao, išao sam dalje, međutim sve to skupa stvara jednu bol, jedno nezadovoljstvo u smislu jedne pravednosti. Kad se dešava da ti skrnave taj spomen obilježje i sa činjenicom da nisu ti počinitelji privedeni stvara se strah među tim stanovnicima toga mjesta, da li to nisu isti oni koji su i napravili zločin. Mnogo sam toga ispustio iz svojih priča, kad se radi o imovini koja, reko sam kuća zapaljena u Zadru, roditelji ubijeni, ja sam došao u prostor taj gdje nisam imao pravo obnove. Kuću koju sam zamjenio nisam imao pravo kao što to imao recimo ovaj iz Banja Luke on je mogao vratiti imovinu jer je u ratnim sukobima zamjenjena neadekvatno, ja to nisam mogao. Ostala je ta kuća, odnosno više poslovni prostor nego stambeni, i nastojao sam da obnovim, nisam mogao jer sam adresom prebivališta bio u Zadru. Žalio sam se, postupak te žalbe na Ministarstvo za obnovu je trajao pet-šest godina, evo sad je na pomolu da bi mogo riješiti taj problem. Ja, bez obzira što sam imao sugestije da mi nije pametno ovo što se eksponiram, u medijima i ovdje, i uz odobrenje da je dobro, mislim da sam imao hrabrosti i evo na tome svemu vam se zahvaljujem na strpljenju.

Vesna Teršelič: Puno hvala, puno hvala što ste nam rekli i svoja sjećanja. Sljedeća će nam govoriti Ljiljana Alvir o svojim sjećanjima na Vukovar.

Ljiljana Alvir: Dobar dan, pozdrav svima, osobito obiteljima žrtava. Ja sam pristala na ovo javno svjedočenje iz razloga što je istina jako bitna i iz ovih razloga da se stvari nikada ne ponove. Ja ću pokušat reći svoju istinu, ispričavat vam svoju istinu, iako je jako teško. Meni osobno je puno jednostavnije govoriti u jednom, o jednom kolektivnom sjećanju ili događanju nego o svom osobnom, iznositi svoja osobna sjećanja i osjećaje pred drugima, to je dosta teško ali ću nastojati, ipak, to iznijeti. Oprostite mi ako malo budem pričala z brda z dola jer nisam sebi

pravila nikakav koncept, slagala događaje po redu. U ovom dijelu dok su ostali sudionici svjedočili slušala sam njihove priče. **Moja priča je Vukovar.** Odrasla sam u Vukovaru. U mojoj obitelji i mojem okruženju sam naučila jednu stvar u životu: svoje voli, tuđe poštuje, čovjeka mjeri po njegovoj dobroti ili po njegovoj zloći. Oni koji su dobri, njih se drži, oni koji su loši, od njih se odmakni. To je bila neka, nešto što sam ja naslijedila iz svoje obitelji. Život u Vukovaru dok sam bila, da kažem mlada, mlada sam i danas, ali znači moje neko djetinjstvo i odrastanje u Vukovaru je bilo lijepo, bilo je tu prijateljstva, prvih ljubavi, koječega, ja sam svoje odrastanje provodila i promatrala kroz jedan katolički odgoj prema čovjeku, bila sam sklona čak i nekom filozofskom načinu razmišljanja, koliko se to može s toliko godina, o tome što je čovjek i tko je čovjek. Moja prva sjećanja koja se vezuju za ono što se meni dogodilo odnose se na '90-u godinu, tada ih nisam promatrala u tom kontekstu međutim kasnije se to meni negdje u glavi posložilo. '90-e godine moj najbolji prijatelj je bio u vojsci u Nišu. Moj brat i ja smo, znači ja sam imala dvadeset godina tada, brat je imao osamnaest godina, išli smo u posjet našem prijatelju i onda nam se dogodilo nešto što mi nismo razumjeli u tom trenutku. Vlak u kojem smo bili, išli smo za Beograd pa onda za Niš, u vlaku smo bili kraj jedne grupe ljudi koja je pričala o nekim stvarima, o nekim, koje mi uopće nismo razumjeli. Bila je riječ o političkim događanjima, bila je riječ o nasilnicima koji su zastrašivali ljude u vlaku. Mi smo se povukli u neki ugao, čekali da se ta vožnja završi i pitali se što se događa. U Beogradu smo u jednom, u jednoj pauzi htjeli popiti piće i u jednoj gostioni smo tražili dvije Cole. Dva tri puta smo upitani: „Čega?“, mi kažemo: „Dvije Cole“, „Čega?“, „Dvije Cole“, „Dve Cole?“, onda smo potvrdili „Dve Cole“ i dobili smo te dve Cole. U tom trenutku nama nije bilo jasno, znali smo da se događaju neki mitinzi i tako da ali da to ide, da se to događa u običnim, svakodnevnim životnim situacijama za nas je bilo nepojmljivo. Vratili smo se nazad, nastavili svoj život sa prijateljima među kojima je bilo Srba, među kojima, to je jedna mješana zajednica bila. Počela su prepucavanja šta se tiče nas mladih, iz nekakve šale. Moj brat i njegov prijatelj Srbin koji je kod njega dolazio, znao prespavati, kojem sam ja znala skuhati ručak, ispeći jaja, hrenovke ili nešto između škole i treninga, on i moj brat su se znali prepucavati ujo, čedo i tako to. Sve je to bilo šala, međutim onda **'91 godina, peti mjesec, bili smo u Zagrebu. Brat i ja smo odveli našeg mlađeg brata koji je imao trinaest godina odveli smo ga na autobus u Zagreb. Na povratku u Vukovar nismo mogli proći kroz Bršadin. Ujutro smo otišli, popodne smo se vratili, i zaustavljeni smo prije Bršadina rečeno nam je da nam se ne preporuča prolazak kroz Bršadin jer su tamo nekakve straže. Mi smo krenuli, nismo vjerovali i krenuli smo i stvarno smo naišli ispred sebe, dvjesto metara ispred sebe smo vidjeli naoružane osobe, okrenuli smo se, brat je vozio, u trenutku je okrenuo auto na cesti, prema Vinkovcima i preko Bogdanovaca smo se vratili u Vukovar.** U međuvremenu smo počeli postajati svjesni da se nešto događa, ali još uvijek nismo vjerovali da će se dogoditi ono što se dogodilo. Preko radija su stizale vijesti o porukama koje su majke slale vojnicima, molile da ih se pusti iz vojske i tako dalje. Moj brat je bio vojni obveznik i nije mogao u to vrijeme dobiti tadašnji pasoš, a moji roditelji su bili tada u inozemstvu. Kako su uvijek radile veze tako samo mi uspjeli za njega dobiti taj pasoš kako bi on u određenom trenutku mogao napustiti zemlju. Međutim, to se nikad nije dogodilo. Naime roditelji su poručivali nama da ako išta krene po zlu da se spakiramo i da odemo. Mi jesmo bili spakirani, imali smo jedan kofer u kući u kojem su bile neke ljetne stvari, međutim moj brat je u trenutku kad je sve krenulo rekao: „Ja ne mogu otići i reći mojim susjedima hvala što ste mi čuvali kuću“. Ostali smo na kućnom pragu, **brat je imao devetnaest godina, priključio se braniteljima Vukovara od samog početka.** On od sedmog mjeseca nije prespavao u našoj kući niti jednu noć. Roditelji su zvali dok su telefoni radili, tražili su njega na telefon, ja bi svaki put slagala da se kupa ili da je jako umoran, da je bio na noćnoj straži da se ne

može javit. To je tako trajalo, lagala sam roditeljima preko telefona i da se ništa strašno ne događa do onog trenutka dok nisam bila izravno na vezi s njima a u tom trenutku su avioni Jugoslavenske Narodne Armije raketirali Vukovar. I kako su raketirali naselje u kojem sam ja bila u tom trenutku te jedne eksplozije ja sam vrisnula i bacila slušalicu, i moji roditelji su to čuli, njima je bilo sve jasno. Dva dana nakon toga su se prekinule veze. Jedno iskustvo, isto tako znači osmi mjesec '91 godine, moji susjedi, moji prvi susjedi koji su Srbi i s kojima smo bili izuzetno dobri, koji su dok sam ja bila u bolnici mom bratu pravili ručak i tako dalje, oni su se negdje 21. ili 22. 8. , sreli smo se. Ja sam bila kod mog dečka i srela sam njih usput, bili su svi jako lijepo obučeni i u svom automobilu. Ja sam zaključila da oni idu na neku svadbu, na nešto, međutim kasnije sam saznala, naime dva dana nakon toga izvršen je tenkovski napad na Vukovar i kasnije sam saznala da su oni ustvari obavješteni da napuste Vukovar, da odu, da će se dogoditi ružne stvari. Ja njima ne zamjeram što su oni napustili Vukovar ali im zamjeram što nisu došli i to meni rekli. Poslije toga, većina vas je upoznata s time kako su se stvari odvijale, koliko je hrvatska strana imala branitelja, koliko je srpska strana imala vojnika, koliko je srpska strana imala. Kažem srpska jer je bila srpska pod krinkom Jugoslavenske Narodne Armije, to je nešto što je činjenica i što, tko god to ne htio priznat to je tako. Moram reć oko ovoga koliko je srpska strana imala, jedno od mojih iskustava je, onaj dan kad sam napustila Vukovar da, bez obzira što sam svaki dan živjela pod granatama i spašavala goli život sa svima ostalima, kad smo došli do Šida, kad su nas protjerali iz Vukovara i u kamionu prolazeć kraj Šida pred Šidom bila sam odjednom opet iznenađena. Polja su bila puna tih minobacača ili ne znam čega već da se sada, tada sam znala već cijelu tehnologiju, sve izraze o toj ratnoj mašineriji. Život u Vukovaru ta tri mjeseca je bio strašan, u mom podrumu, u podrumu moje kuće, obiteljske kuće je bilo nas sedamnaest. Od nas sedamnaest tu je bilo petoro djece, najstarije dijete je imalo deset godina. To su bila mala djeca koja tri mjeseca nisu vidjela sunca, njihova lica su bili samo podočnjaci, ništa drugo. U podrumu su bile žene, majke te djece i u podrumu su bili, bio je jedno vrijeme moj dečko, zaručnik tadašnji i moj taj najbolji prijatelj o kojem ću isto nešto reć. Oni su u jednom trenutku u jednoj eksploziji vitezita negdje ostali obadvojica bez sluha, popucali su im bubnjići i oni su dovedeni na, u bolnici nije bilo mjesta, znači dovedeni su u podrum da budu tu sa nama. Obzirom da nije ničega bilo više za jest mi smo bili ti koji smo trčali po hranu i vodu ujutro u 6, 6.15, ne mogu se točno sjetiti. Znači postojala je između granatiranja, cjelodnevnih i cjelonoćnih, postojala je polasatna smjena kod srpske strane koju smo mi koristili kako bi trčali tražili bunare, tražili kvasac, tražili bilo šta po tuđim kućama. Jednom prilikom su nam branitelji donijeli u moj podrum jedan cijeli paket krastavaca, tegli krastavaca. Ta jedna trgovina koja je, znači nakon eksplozije popucala su stakla i tako dalje to se sve raznijelo, i oni su taj dio, jedna grupa njih koji su bili zaduženi za to oni su nosili po podrumima gdje su bili civili šta su stigli. Nas su dopali ti krastavci koje nismo pojeli zato što su otvarali apetit. Ispričavam se. Znači ta tri mjeseca, i ta prehrana se svodila na to, na preživljavanje, jer sve što je bilo više od pukog preživljavanja znači otvaralo je apetit a hrane nije bilo dovoljno. Hrane je bilo za malu djecu. To su branitelji i ljudi iz civilne zaštite koji su bili zaduženi za to, oni su na sve načine iznalazili načine da dopreme tu hrane gdje su djeca. Cigarete je ovdje netko spomenuo isto tako, bilo je nas jako puno pušača, cigarete su s vremenom postale nešto kao oaza u pustinji. Mi smo u podrumu u kojem smo bili, kad je ponestalo cigareta, jednu cigaretu dnevno smo dijelili u krug, kad je ponestalo i to onda smo čaj motali u obični papir iz bilježnice, jer nismo imali onih papirića u koje se mota duhan. Znači sve je nestalo pa smo čak i čaj pušili. Koliko god teško o tom pričati, bilo je to i vrijeme kad smo se mi smijali takvim situacijama. Mi smo se jako puno smijali i to nas je održavalo. Sve je bilo, iz ove perspektive gledano sve što je tragično u pojedinim je trenucima bilo smiješno. 25.

10. 1991. godine sam napunila dvadeset i jednu godinu. U podrumu moje kuće smo pokušali počastiti, napraviti nekakav kolač međutim kako nije bilo praška za pecivo ti neki kolačići su bili kao lješnjaci. Došli su moji susjedi, čestitat mi rođendan, znali su da je rođendan, pretrčali su pod granatama, došli u moju kuću, čestitali mi rođendan, sjedili smo i prošlo je pola sata začuli smo jaukanje, iz kuće preko puta moje se čuo jauk. Kuća je pogođena višecjevnom bacačem, kuća je imala podrum kompletno ispod zemlje, kompletan podrum je srušen, pet ljudi u tom podrumu. Jedna trudna žena među njima, su zbijeni na metar. Na sreću, ti dečki koji su inače bili u tom podrumu dolje oni su meni došli čestitat u podrum i preživjeli. Tada su preživjeli, jedan od njih je i dan danas živ a taj drugi za njega se ne zna, odveden je sa Veleprometa. Ujutru smo napustili taj podrum, u jednom kamionu istrčali, dečki sa linije su došli sa kamionom jer su vidjeli da se naš dio naselja, da će biti potpuno srušen, dojurili su s kamionom, mi smo u roku pet minuta šta je ko stigao uhvatili u ruke, poskakali na taj kamion, otišli do druge kuće, pokupili ljude iz te druge kuće iz podruma, iz cijelog naselja koliko god je ljudi bilo svi smo poskakali na kamion i odveženi smo u centar grada gdje smo smješteni u jedan vinski, stari vinski podrum. Bilo nas je previše, razdvojili smo se, u dva podruma smo se razdijelili. Naravno da nismo imali svjetla niti smo imali vode niti bilo čega, u mjesec dana ja sam dobila litru vode da se operem, kad smo shvatili praktično da je gotovo. Cijelo to vrijeme u podrumu nastojali smo održati jedan duh života, vjere da se neće ipak ništa strašno dogoditi. Pokušavali smo vjerovati iako smo slušali srpske vijesti koje su najavljivale nekakve stvari, pokušavali smo vjerovati da ćemo izaći iz tog podruma na život sa ranama zbog onih koji su poginuli u borbi, nismo željeli vjerovati da će se dogoditi ono što se dogodilo. Dogodio se taj 18.11., centar Vukovara. Mi smo znali u podrumu da obrana da više ne može izdržati, da vojska silazi u grad, tako nam je rečeno. Neki ljudi, u stvari ja sam tada razmišljala, danima nisam vidjela brata. Brat je u međuvremenu ranjen, pitala sam se je li on u bolnici i molila boga da je u bolnici jer to sigurno znači da će da će biti spašen, da će preživjeti. On nije bio u bolnici, međutim znate kako su završili oni koji su bili u bolnici. Za dečka, zaručnika sam bila sigurna, čak se u tom trenutku nisam toliko brinula jer njega su svi inače znali kao dobriću, bio je jako dobar a nalazio se u bolnici kao ranjenik i nisam se taj dan ili sljedeći dan toliko brinula o njemu, mislila sam on je u bolnici on će stići u Hrvatsku kad tad. Nije stigao. Moj najbolji prijatelj je bio sa mnom u podrumu, bila je nedjelja, jutro, podrum je imao deku nije imao vrata. Deku je gurnuta, na ulazu je stajao rezervist, srpski rezervist i rekao: „Izlazite van sa podignutim rukama“. Ja sam u tom trenutku kao najmlađa tamo osim ove djece i, ne najhrabrija nego nisam imala iza sebe obitelj, ja sam se usudila reći jel možemo uzeti stvari, reko je uzmite koliko stignete, ovaj tren izlazite van. Uzeli smo, ja sam uzela ruksak i jedan mali jorgan koji sam imala sa sobom. Ispričavam se. Išli smo van, on je mene pitao: „Jesu svi izašli“, ja sam rekla: „Jesu“, reko je: „Bacamo bombe unutra a onda provjeravamo jesu svi“. Mi smo svi bili vani, izašli smo na glavnu ulicu. Jedna žena iz susjedne kuće je vrištala i plakala ubili su joj, u tom trenutku se čuo rafal iz dvorišta, ubili su joj supruga. Nas su od centra na drvenu pijacu odveli pod punom ratnom spremom, iza nas su išli tenkovi. Ono što mi je ostalo u sjećanju je jedan leš preko kojeg sam morala preći, koji je bio na ulici, friški leš, svježe ubijen, u gradu otpora nije bilo. Na Veleprometu su nas okružili sa svih strana, ispred nas su prolazili grupe pjevajući „Bit će mesa, bit će mesa klat ćemo Hrvate“, i tako dalje. Odvojili su muškarce od žena, odveli su neke muškarce tu gdje je bila ta jedna pekara o kojoj se priča da su mnogi ljudi ubijeni, točno preko puta nas. Odveli su jednog Sinišu, i netko je pitao u tom trenutku kad su ga odveli, jel netko zna ovog Sinišu, ja sam u najboljoj namjeri rekla ja ga znam, to je dečko koji nije izašao, a stvarno je tako bilo, koji nije izašao iz podruma, bio je slastičar. Dečko je cijelo vrijeme bio s nama, s druge strane je bio odgovor – „Ne otvaraj usta jel ne znaš o kom te pitamo

i šta te pitamo“. To je meni bila poruka da šutim, i šutila sam. Gorana, mog prijatelja su odveli, moram reč pri tom odvođenju, izlasku iz podruma, da je pored mene prošlo moj, ne mogu reč prijatelj jer prijatelj to nikad ne bi napravio, ali netko s kim sam popila nekoliko pića u zajedničkom društvu, u uniformi JNA, znači on je iz Vukovara, u uniformi JNA, okrenuo se pogledao me u oči i rekao „toga prekontrolirajte“. Ja sam žensko, i tada sam bila žensko, dobro me je znao. Ja sam morala podić ruke, na meni je bila bratova kožna jakna koju sam obukla kad sam izlazila iz kuće misleći trebat će njemu, stalno je na položaju, bit će mu hladno. Predžepali su me, prekontrolirali su me, i nakon svega ovoga dovedeni smo na Velepromet, popisani smo na Veleprometu. Jednu noć sam provela na paletama, u vinariji, gledala sam hangare u kojima su bili muškarci i gledala sam kako neke odvođe iza i čuju se rafali. Ubojstva nisam vidjela, ali sam znala, za jednog čovjeka koji nama donosio u podrumu kruh, kruh u podrum, sam znala kad sam došla u Zagreb da je ubijen i to se potvrdilo tako. Ja sam vidjela kad su ga odveli. Maltretiranje u vinariji, cjelonoćno odvođenje ljudi koji su odvedeni nisu se vraćali, onaj koji je naredio da se mene pregleda u jednom trenutku je u dvorištu, onako pun bijesa i nečeg divljeg reko jednoj ženi – „rekla si da bi dala sve za Hrvatsku, sad ćeš dat, oba dvije kćeri ćeš dat“. Ja ne znam tko je ta žena i ne znam što se dogodilo. U svakom slučaju su on i njegov prijatelj, kojeg sam dobro poznavala, ulazili, odvodili ljude, prozivali, i ti ljudi se nisu vraćali. Nakon vinarije slijedi kasarna u Vukovaru, u kojoj za mene novi šok od milijon koliko sam ih prošla. Prilazi mi jedan dečko, Siniša se zove, dečko koji je, to je onaj dečko o kojem kažem da je spavao u mojoj kući i da sam mu kuhala hrenovke i pekla jaja između škole i treninga, prilazi meni u uniformi JNA i kaže: „Otkud ti tu?“, ja kažem „Zašto ja ne bi bila tu“. Kaže, znajući dakle moju obiteljsku situaciju, „Pa ti si imala gdje otić“, ja kažem „Pa imala sam al zašto bi otišla?“. Kaže on, „Jel znaš šta o mojim roditeljima, oni su na Mitnici?“. Ja u tom trenutku shvaćam da su njegovi roditelji bili u istoj poziciji kao i ja u ta tri mjeseca, a on dolazi sa druge strane kao oslobodilac. Ja njemu kažem ne znam i on mene pita: „Jel ti treba šta, hoćeš da ti donesem konzervu?, ovo, ono, ja sam rekla „Ništa mi ne treba“. U tom trenutku je i ponos i ljutnja i sve, su bili puno veći od te gladi, ništa mi ne treba. I pita on mene, ja mu kažem: „Vidjela sam tvog brata na tom drugom skladištu“, kaže on: „Nisi ga mogla vidjet on studira u Novom Sadu“. Ja kažem, možda studira ali je tamo. Ja sam njegovog mlađeg brata vidjela isto tako u uniformi, na drugom skladištu. Nije mi bilo jasno znaju li oni jedan za drugoga ili je to samo priča tek tako. Taj Siniša se vratio u Vukovar nakon svega, njegov brat je radio na obnovi moje kuće. Sljedeća situacija. Tamo, znači kad su nas odvajali, od mene su odvojili sestričnu koja je bila sa mnom zato što su oni imali sa sobom malu djecu, njih su odvojili posebno. Prilazi meni jedan, također prijatelj pod navodnicima, koji je bio poznat kao roker, kao buntovnik bez razloga, znači netko od kog se ne očekuju neka razmišljanja, neka prizemna razmišljanja. Prilazi meni i kaže mi: „Ljiljo reci mi molim te tko su ustaše na Mitnici?“. Ja gledam u njega kažem „Koje ustaše?“, „Čuo sam da ima dve hiljade ustaša“ i tako dalje priča priču. Ja kažem njemu ja nemam pojma o čem pričaš, i on meni spominje mog prvog susjeda, Miroslava, kaže čuo sam da je i on među njima. Ja njemu u tom trenutku kažem, reko, ti znaš da su i Miroslav i moj.. svi oni skupa, ali oni nisu ustaše. Kaže on: „A šta su vam radili, šta su, jesu dolazili u podrum?“. Ja kažem jesu, šta su radili, donosili nam hranu, govorili nam šta se događa, to je ono što su nam radili. To je za mene bio šok jel nisam mogla vjerovat da netko znači s kim smo do prije par mjeseci skupa po gradu slušali neku glazbu, bili po nekim kafićima, da dolazi sa nekom takvom nebuloznom pričom. Ta dva dana u Vukovaru, slijedi odlazak, znači trpaju nas u kamione. Moram napomenut da je u vinariji jedna baka umrla, cijelu noć je pozivala pomoć, nitko joj nije došo pomoć. Kad je netko pokušao intervenirat bilo je samo sa puškama čuti bre. Baka je umrla na tim paletama. Odlazak za Srbiju,

protjerivanje. Spremili su nas u kamione i kamioni su krenuli. Tog trenutka se jako dobro sjećam jel je to u mojoj glavi bio pozdrav, mislila sam nikad više. Kamioni su išli kroz Negoslavce, ljudi su istrčavali iz kuća vikali „dajte ovamo ustaše“, sa svih strana je, sa svih strana je bilo kao neko ludilo, nešto se događalo, a mi smo opet bili u jednom ludilu u nekom bunilu, nismo mogli više kontrolirat ni situaciju nitko od nas nije bio vlasnik ni svog života ni svoje riječi niti bilo čega. Bili smo prepušteni potpuno i, na putu prema Šidu, rekla sam već, kad sam vidjela polje puno te mašinerije kao ptica kad se spuste na tlo, i ja sam se pitala ono što su oni pitali u jednom trenutku u Vukovaru dok smo stajali, odakle smo svi mi živi izišli. Tad tek sam bila svjesna, iako sam svakodnevno slušala te granate i vijesti o ljudima koji su poginuli i sve ostalo, tek tad sam postala svjesna gdje sam se nalazila u tom trenutku. Tokom vožnje, noć je bila, u jednom trenutku su skrenuli sa ceste i počeli nas vozit nekim poljskim putevima, ja sam u tom trenutku bila sigurna da idemo na neko stratište. Sve što se u međuvremenu dogodilo, sve je govorilo da za nas više apsolutno nema života. To se nije dogodilo, htjeli su nas samo malo zastrašit, zaplašit i tako dalje, vratili su nas na cestu. Stigli smo u Rumu, sportska dvorana. Ono što sam uočila u tom nekom stanju, ja ne znam kako bi to nazvala, to je jedno kao bestežinsko stanje u kojem i strah i sve ostalo jednostavno ne da se izgubi nego čovjek kad nema apsolutno kontrolu ni na čim, i taj strah postaje drugačiji, ne može niti kontrolirat niti usmjeravat. Došli tu smo pred dvoranu u Rumi i u tom trenutku vidim stakla, nešto što je za mene bilo, opet oaza neka u pustinji. To je bio prvi šok. Na ulazu u Rumu drugi šok, piše sportska dvorana na latinici. Tek u tom trenutku mi više ništa nije bilo jasno. Zbog čega sve to što se događalo? Zbog čega, ako je pitanje, ako je ćirilica u tim nekim stvarima isticana kao jedan od razloga, ne razloga znači nego nešto, nešto što se stalno koristilo u tim nekim kampanjama. To je bio za mene šok. Ruma, noć smo proveli na tribinama u stolicama. Negdje ujutru su došli vojnici, bili su pripadnici vojne policije. Rekli su nam da se izjasnimo kuda idemo. Ja sam pitala, a koji je moj izbor, on je bio, on je reko u tom trenutku, ja sam profesionalni vojnik, znači taj je zaista bio profesionalni vojnik, ja sam profesionalni vojnik mi se nalazimo trenutačno na dvije različite strane i vi imate mogućnost ostat u Srbiji ako nekoga imate, ili za Hrvatsku. Ja sam rekla, Zagreb. Potrpami smo u autobuse poslije toga, vozili smo se, došli smo do Bosanskog Šamca. Sjećam se da nam je rečeno tada, autobusi su stajali, čekali smo čekali, rečeno nam je, ulazili su u autobuse i rekli Tuđman vas neće. Bilo je tu u nama bijesa zbog kojega, međutim ono čega se ja sjećam je početak te kolone autobusa, vidjela sam sa strane ljude u bijelom. Mi smo jako malo znali iz podruma tko su Europski promatrači, tko su sladoledari, kako su ih zvali ili ovaj ili onaj, samo znam sa su ljudi u bijelom, jedni sa tim neakvim zvjezdicama i da su bili jedni u bijelom sa nečim narančastim, poslije smo saznali da su to neki Liječnici bez granica, tako nešto, i dvojica od njih su bili krvavi. I kad smo prešli znači na Hrvatsku stranu onda nam je rečeno da su pretučeni i da su im oduzeta vozila sanitetska koja su bila pripremljena za ljude koji dođu u lošem stanju. I da se čekalo da se dovede grupa za razmjenu. Tu grupu za razmjenu sam ja osobno vidjela. Naši autobusi su bili na lijevoj strani, grupa je prošla desnom stranom. Otprilike dvadeset muškaraca do trideset muškaraca u odorama JNA, zarasli, zapušteni, išli su na jednu stranu, dvadeset dva autobusa nas civila, žena i djece, na drugu stranu. To je ono čeg se ja sjećam. I poslije toga dolazak u Zagreb, status prognanika, traženje istine o bratu, čekanje, svaki dan čekanje, hoće li doć neće doć. Saznala sam da nije otišo u bolnicu, da se bojao tog ostanka u bolnici, da je otišo sa onom grupom koja je krenula noću iz Vukovara za Vinkovce, i da je tamo njegova grupa, jedna mala, u kojoj je on završio, da je zarobljena. Oni koji su preživjeli iz te grupe su mi rekli - on je ostao ležat, pogodili su ga. Dok su zarobljavali njih pucali su, pogodili su ga u predjelu lijeve noge. Njih su natjerali da uđu u jedan kamion u kukuruzima, ušli su u kamion i čuli su

rafale. Kad su ih odvezli u jedan podrum u Petrovcima došo je jedan pripadnik Jugoslavenske Narodne Armije sa nekakvim činom i pito, tko je bio onaj bradati. Moj brat je imao bradu, od početka rata je pustio bradu i rekao je obrijat ću se kad završi sve, i popit nekakav viski koji se čuvao u kući. Tko je bradati, nismo mu mogli pomoći, iskrvario je, pa da zapišem da se zna. U toj grupi je bio njegov školski kolega i on je smatrajuć, dakle čuo je rafale i šta je ovaj rekao, dao njegove podatke reko zove se Robert Alvir rođen je tada i tada i sve je to zapisano i sve je to završilo u arhivima Jugoslavenske Narodne Armije, moj brat do dan danas nije pronađen. Moj zaručnik je pronađen na Ovčari, moj najbolji prijatelj kojeg sam spominjala nikad nije pronađen, odveden je na Veleprometu, sa Veleprometa u nepoznatom pravcu. Moj bratić koji je isto tako bio sa mojim bratom, isto tako nikad nije pronađen, i on je bio u toj grupi koja je pokušala napustit Vukovar i stić na slobodno područje do Vinkovaca. I evo godinama sam u borbi da dodem do istine. To je razlog zašto sam vama danas ovdje ispričala dio te svoje priče. Hvala.

Vesna Teršelić: Hvala vam, Ljiljana. Sad ćemo čuti Dragana Pjevača, rođenog u Čitluku, čija je majka ubijena u Medačkom Džepu.

Dragan Pjevač: Veza između majke i sina, to svak zna da je nešto posebno. U trenucima kad sam bio sam, i za te trenutke nitko do sada, do danjašnjeg dana, nije znao, čak ni moja žena, kad sam razmišljao o majci, u jednom trenutku sam pomislio što mi najprije pada na pamet kad pomislim. I zaista, palo mi je na pamet nebo, plavo nebo. Moja majka je imala plave oči boje neba, duboke, brižne, žarile su ljubavlju ko i oči svake majke. Rodila nas je sedmero, učila nas je da praštamo i volimo, zahvaljujući njoj i danas ne znamo šta je mržnja. Ubio ju je nepoznati zločinac. Ubijena je samo zato šta je bila Srпкиnja, pronašao ju je moj brat Nikola nakon osmanaest dana. Tijelo joj je bilo izrešetano mecima, a od udarca tupim predmetom nedostajalo joj je pola glave. A na desnoj ruci nedostajala su joj tri prsta. Dok živim ja ću se pitati gde sam to ja pogrešio. Dozvolite mi da u ovom trenutku izrazim svoje iskreno žaljenje sa svima koji su govorili pre mene. Da izrazim svoju tugu za svim onim koji su nevino stradali na Ovčari, Lovasu, Lovincu, koji su zločinački ubijeni samo zato što su bili Hrvati. Kao pripadnik naroda kojem pripadaju ti zločinci osjećam i uvijek sam osjećao gnušanje, gnušanje prema tim zločincima, i u svakom trenutku sam spreman da dam kao pojedinac svoje izvinjenje. To činim i ovom prilikom. Gimnaziju sam završio u Gospiću. Volio sam latinske citate. Jedna od najomiljenijih mi je bila, progovori da te vidim, od Sokrata. Također sam posebno vodio jednu latinsku, dulce et decorum est pro patria mori, ili slatko je i časno živjeti (umrijeti) za domovinu. Negde '94. u proleće ponovo sam čitao te iste citate i ovog puta sam zapazio nešto što pre nisam, a to je dodatak od Horacija koji otprilike kaže, slatko je i slavno živjeti za domovinu, ali je još slađe, slatko je i slavno umrijeti za domovinu, ali je još slađe živjeti za domovinu. Ja želim ovom prilikom zaista da zahvalim i odam svoje priznanje, dve žene ovde koje su, gospođi Nataši Kandić, i Vesni Teršelić, na svemu onome što su napravile za sve nas. Također, posebno mi je drago što su ovdje prisutni gospodin Pilsel, gospodin Puhovski, izašao je gospodin Pusić, oni su također mnogo, mnogo doprinjeli da se ta naša istina vidi. U Auschwitzu je pronađen zapis smrtonosnog lekara koji je zapisao; život prolazi al su dela vječna. Cinizam jedan vrhunski, ali je zapisano. Arhitekta takvih vječnih dela na žalost imamo posvuda, ostali su od Srebrenice, Vukovara, sa svih strana koji su arhitekta počinili na Kosovu i u Bosni, a ja sam upoznao lično jednoga. A i ovde uvek udavim malo one koje slušaju, radi se o suđenju u Zagrebu gdje sam upoznao zločinca koji, kad je izrečena mu presuda od sedam godina, došao sam sa braćom i sestrama, i kad sam saznao za presudu, kolika je, sedam godina za nečinjenje, a jedan je

oslobođen po komandnoj odgovornosti, jedva sam se održao na nogama. Jer sam to doživio jako teško. Posle sam malo, što se mene tiče onako primirio se i jednostavno shvatio da sve ono suđenje kako je bilo, vrlo profesionalno, gospodin Mrčela je zaštitio dostojanstvo nas žrtava, zaista, i hvala mu. Posle sam vidio, kako je utvrđeno u presudi, veliku vrednost i korist od presude u pravnom smislu: utvrđeni su svi zločini. Međutim, u ovom drugom delu ostalo je jedno ogorčenje. Braća i sestre uvek su bili ogorčeni oko toga. Kad se desila presuda Vrhovnog suda ja imam osjećaj da je stvarno došlo poniženje. Došlo je poniženje, al reći ću vam samo iz jednog razloga. Jer taj čovjek jednostavno smatra da je to trebalo napraviti, stravičan zločin u Čitluku, Divoselu i Rogićima je trebalo napraviti, po njemu, i ima svoje opravdanje i nije se pokajao. I to je nešto što je meni bilo neshvatljivo. Svi to znamo, znali su i sudije koji su donosili presudu, a smanjili su presudu. Znači nije problem u tome sedam ili šest, nije problem. Problem je u tome što je to napravljeno, i što nije dobro. I kažem, uvijek se tu pomalo, je li, subjektivan sam, da mi oprostite, ja smatram da nema pomilovanja bez pokajanja. I u tom pravcu, jednostavno, i REKOM je nužan za sav taj deo da kaže šta se desilo. Drugo, vreme je neko novo, i što se sad desilo, i ovaj povratak naš i sve to. Vreme gusala i narodnih pjesama i junaka je davno otišlo, a vreme je interneta, mladi žele drugu istinu. Ja sam zaboravio ovdje, izvinjavam se, Inicijativa mladih za ljudska prava, zaboravio sam na Maria Mažića i Ivana Novosela, zaista su hrabri, i ja sam vam dužnik. Istine brže idu i ja se nadam da u tom pravcu ovdje ovaj skup danas je pokazao da pomaka ima. I na kraju nemojte mi zamjeriti što ću upotrebiti, vezano je za REKOM, da progovorim nešto više o protjeranim Srbima iz Hrvatske kojima sam pripadam. Ja sam svjestan činjenice da su oni objektivno sudjelovali u boli i patnjama koji je nanesen hrvatskom narodu. Oni su dio tog naroda, i otvorena rana tome narodu. Ja osećam odgovornost za sve to, ja osećam i krivnju što nisam učinio više da se sve to spreči, i da se više djeluje protiv zla. Taj narod je sada rasut po celom svetu, deo je u Srbiji, deo je po celom svetu, ja malo govorim uglavnom ijekavicom a vidite da nekad govorim i ekavicom, je li. Jedan dio je umro toga naroda. Reč umro je lepa, kad se kaže u prirodnom smislu, ovako malo neobično. Taj narod je umro onako kako ljudi ne umiru, u patnjama. Sad je moja skromna želja da se otvori put do, ovdje u Hrvatskoj, da se unatoč bolu otvori prostor da se razumije jedan težak, pretežak položaj toga naroda. Sretan sam što sam u svim diskusijama sa Srbima u Srbiji i sa našima izbjeglim u Srbiji uvijek tvrdio da 90% hrvatskog naroda sigurno se nije složilo sa zločinom u Medačkom Džepu i to što se desilo mojoj majci. I više. Na prste jedne ruke u postotku bi se moglo nabrojiti ko bi rekli, pa to je... Ja sam sretan što je hrvatski narod uspio da izabere i da iznjedri Josipovića. I ovde predamnom sjedi gospodin predsjednik Mesić, i ja mu se zahvaljujem, gospodin Mesić je trasirao put za ovakvu jednu novu Hrvatsku. Za jedan iskorak koji je napravio hrvatski narod, i ja vjerujem, još više, i danas vjerujem da će se otvoriti i ovim sastankom bar malo, pomak. Spori su, al bar malo će se taj pomak otvoriti. I dozvolite mi na kraju da završim sa jednim podsjećanjem na Andrića. Ja sam čitao nedavno Travničku kroniku i Andrić govori o svim ovim našim mukama u svom romanu, i *Na Drini ćuprija* i u *Travničkoj kronici*, i o življenju toga naroda, o patnjama, o velikim silama koje su ovdje uvijek krojile sudbine. I ja sam zaista prepoznao u tome jednu gotovo istu sudbinu, evo pročitat ću vam, je li. Radi se o tome kad francuski konzul de Ville napušta Travnik jer Napoleon gubi ratove i dolazi do čitavih promena i više nema interesa da se tamo bude, i k njemu dolazi Židov Salomon Atijas, izbjegao iz Španije, sa tih prostora, donosi mu zlato da bi se ovaj mogao vratiti kući u Francusku, zato jer je taj francuski konzul svima tamo pomagao koliko je mogao. I on njemu kaže sledeće: "Iz moje domovine jedinstvene Andaluzije digao nas je strašni bezumni bratoubilački ratni vihor, razbacao nas svuda po svijetu i učinio od nas prosjake kojima ni zlato ne pomaže. Naša muka je

što niti smo mogli da u potpunosti zavolimo ovu zemlju kojoj dugujemo što nas je prihvatila, niti smo mogli da zamrzimo onu koju nas je neopravdano oterala i prognala kao nedostojne sinove. Ne znam što nam je teže, to što nismo ovdje ili što nismo tamo. Ma gde bili izvan Španije mi bismo patili jer bismo dvije domovine imali uvijek." Ja sam prepoznao jednostavno našu sudbinu u svemu tome. Ja sad završavam. Obično, ko i svaki čovjek, sa svojom decom. Imam dvoje dece, u Americi su, američki su državljani. Kćerka mi se udala za Amerikanca, sin je sa Filipinkom, verovatno će Filipinku, u New Yorku je, oboje su završili master degrees i rade u banci Barclay's a kćerka radi u... Nema ih ni Hrvatska ni Srbija. Ja još imam dvadeset nekakvih godina ako bude sreće, i nisam toliko važan. Iskreno vam hvala, i bila mi je čast da svoju bol podelim sa ovim auditorijem. Hvala vam.

Vesna Teršelič: Hvala puno, Dragane. Na kraju ćemo čuti Vesnu Levar, i drago mi je što je danas s nama tu i Leon Levar. Zna da je Milan Levar ubijen u Gospiću, on je bio svjedok zločina. Gospođo Levar, izvolite.

Vesna Levar: Pozdravljam sve ovdje prisutne, zahvaljujem se što ste me uopće pozvali ovdje da svjedočim, po koji put već o svojoj tragediji, ali prvi puta na ovako jednom skupu i pred ljudima koji dijele istu sudbinu. Nisam se imala vremena pripremiti i govorit ću nešto, onako kronološki, da bi prikazala događaj koliko toliko u cijelosti, da bi shvatili što je moj pokojni suprug radio, a možda i zašto je poginuo. Ja nisam Ličanka ja sam Slavonka, cijela obitelj moja dolazi iz Slavonije, iz Belišća, '71 godine, kad se naseljavamo na Ličkom Osiku, gdje smo živili sve do rata. Tamo sam završila osnovnu školu, dva razreda srednje škole, provela djetinjstvo, nekakvu mladost, kada odlazim u Beograd na preporuke jedne svoje profesorice da završim za meteorološkog tehničara jer u tadašnjoj Jugoslaviji jedino je tamo ta škola bila, a bila je potreba za radnim mjestom i bila sam stipendista Državnog hidrometeorološkog zavoda. Završavam školu '86 godine, vraćam se u Gospić gdje nakon jedno tri dana nakon diplome počinjem raditi, kao pripravnik, polažem državni ispit, uključujem se u normalni rad meteorološke postaje gdje radim i do dana danas, mislim da ću i do penzije. U svojim izlascima, upoznavanju grada Gospića, upoznala sam i svoga supruga. Bilo je to, kako se kaže, ljubav na prvi pogled. Počeli smo se sastajati, nakon par mjeseci ja sam otišla živjeti k njemu, preselila sam se u Gospić, vjenčali smo se, počeli zajednički život. On je bio automehaničar, bavio se svim što se tiče auta međutim nije bilo dovoljno, moja plaća samo, on je, slabo je bilo posla, i otvaramo taksi službu. Bili smo jedini na području Like, funkcioniralo je solidno. Roditelji mi ostaju na Ličkom Osiku a mi živimo u njegovoj roditeljskoj kući sa njegovom majkom, otac je pokojni bio već tad. Kad je počela balvan revolucija, kad je počeo masovni bijeg iz vojarni, ročnika koji su tada bila u vojsci JNA, pošto smo imali taksi službu bili smo nekako najraspoloživiji da prevozimo te ljude tko je kud trebao, u biti tko je gdje bježao, jer više nije bilo prijevoza, nego vojnika koji su bježali, ročnika, to su bili momci osamnaest devetnaest godina, ljudi koji su bili u miješanim brakovima, koji su spašavali svoje živote već tada. Uključuje se, pojedinci iz grada Gospića, najviše moj suprug, i o svom trošku prevozimo za Rijeku, za Zadar, za Zagreb, gdje se je moglo doć. Oblačimo te ročnike jer su bježali u dresovima, polugoli praktički jer su dolazili sa terena, vježbališta. Došlo je vrijeme da se ta balvan revolucija pretvori u nešto veće, u nekakav rat, to se naslućivalo, i stvara se u Gospiću jedna grupa ljudi koja razmišlja o obrani grada. Međutim na području grada su bile dvije vojarni i tri skladišta, bilo je dosta oružja i ljudi koji se su htjeli organizirati u obrani grada nisu imali s čim. Tada se ponovno moj suprug uključio jer kako je radio s autima imao je poznanstva i vani, u inozemstvu, imao je tad puno i u Hrvatskoj i u

ostalim dijelovima Jugoslavije još tadašnje, pokušava nabaviti oružje, pokušava popraviti što se je dalo i dok su se oni tako organizirali i pokušavali nešto napraviti počeo je i rat. Odlazi na teren, odlazi na prvu bojišnicu, međutim kako se bio previše angažirao oko nekih predradnji moji roditelji na Ličkom Osiku bivaju izvrgavani svakakvim prijetnjama, pretresima, zet ti je ustaša, ovako, onako, i bivaju protjerani. Međutim oni se vraćaju na Lički Osik, ali početkom rata to je bila okupirana zona, i oni bježe uz pomoć jednog prijatelja, to je bio zadnji trenutak kad su mogli uteć, i bježe u Gospić. Ima osam kilometara Gospić – Osik, tako da su se svi čudili kako su opće došli živi. Uzimaju i mog sina koji je tada imao godinu i po dana i odlaze u smještaj koji im je dao prihvatni centar, kao izbjeglicama. Ja ostajem raditi na meteorološkoj postaji, muž odlazi na front. Meteorološka postaja je radila cijeloga rata jer je bila jako potrebna i neophodna vojsci, međutim ja sam imala tri kolege muške, ja sam bila jedina ženska, koji su bili angažirani maksimalno u vojsci i praktički sam obavljala sama te zadatke. A voditelj postaje, radio je, on je dijete iz miješanoga braka, majka mu je bila Hrvatica a otac Srbin. Radio je i on na postaji, međutim, nije išao na teren tako da smo nas dvoje podnosili najviše taj teret prvih dana. Kako se je događalo što se je događalo, rat se zahuktavao, vojarna su bila aktivne, bile su okupirane ali su bile aktivne u gradu, i dolazi naredba da se majke s djecom maknu iz grada, da će biti veliki napad pa što bude, pao grad ili ne. Ja i moj sin odlazimo u Karlobag, gdje smo bili smješteni u hotelu Velinac jer morali smo napustiti grad, međutim bilo je granatiranje i Karlobaga i majke s djecom su prebačene na Rab a ja i moj sin smo se vratili u Gospić jer ja jednostavno nisam htjela otić na neki otok, iz straha da ćemo ostati izolirani, okupirani, ne znam, bio je, izlaz mi je bio povratak u Gospić i više nisam se micala nigdje iz grada. Ja mislim da je moj sin bio, pa skoro pa jedino dijete u gradu. E ali je bio problem kako s njim, muža nije bilo kod kuće, ja sam radila, uskakala je svekrva koja je bila jako bolesna, nekako smo se provlačili, međutim jednoga trenutka je, promijenila se nekakva vojna vlast u gradu, došli su neki novi ljudi i moj suprug osniva izviđačko-diverzantsku grupu u kojoj je bio zapovjednik. Dobiva neke ljude izvana kako su ih zvali, vukovi rata obučava ih raditi na oružju, upoznaje sa terenom. Savršeno je govorio engleski jezik pa su svi dolazili k njemu, tu stvara neka nova prijateljstva i od tadašnje vlasti, konkretno Tihomira Oreškovića, dobiva zapovijed, on i nekolicina ljudi, jedne noći da izvedu ljude iz skloništa, da ih odvedu, da ih pobiju, čak su dobivali i popise, i moj to suprug kategorički odbija. Tada je počela, u biti te noći kada su ti ljudi odvedeni tada je počela naša kalvarija životna. Još je neko vrijeme bio u vojsci, odbijao je takve i slične zapovijedi i kad je vidio da nema druge skinio se iz vojske '92. godine i odlučio je da ne sudjeluje u zločinima. U tim odvođenjima je stradao i moj voditelj postaje, odveden je sa suprugom koja je bila Hrvatica i sa kćerkom, ubijeni su svi troje, između svih ostalih. Moj suprug, kad je vidio što se događa, pokušavao je prikupiti što više dokaza, materijalnih, da bi ukazao na to što se događa u Gospiću. I s tim je odlučio krenuti sa svojim svjedočenjima, sa izlaskom u javnost, sa obavještavanjima tadašnjih svih struktura u vlasti, u državi, i tada počinju naše konkretne prijetnje, da smo izdajnici, da smo četnici, da smo ne znam što, da nas treba pobiti, nas kao obitelj, treba njega maknuti da ne može svjedočiti. I kad je vidio da nema podrške nigdje u Hrvatskoj krenuo je u Haaški tribunal, htjeo je svjedočiti pred Haaškim tribunalom sa svim dokumenetima. Međutim, nije htjeo prihvatiti njihove uvjete, a uvjet je bio da se preselimo u neke treće zemlje, promjena identiteta i ne znam šta već oni su sve nudili, međutim on to nije htio prihvatiti jer je rekao da je branio svoj grad, da je branio svoju zemlju i da nema razloga da iz njega bježi. Tada je dobio status zaštićenog svjedoka u Hrvatskoj i Haaški tribunal je zatražio njegovu zaštitu ovdje u Hrvatskoj, međutim zaštita je došla do Zagreba i zagubila se. U međuvremenu, Haaški tribunal je djelovao, dolazio je u Gospić, ispitivao je te činjenice. U mom stanu su se odvijale bezbroj

svjedočenja, moj suprug je dovodio svjedoke u stan da bi ih Haaški tribunal ispitivao, prevodioca nismo trebali jer je on savršeno prevodio hrvatski. Oni su sve uredno prikupljali dokaze mada se tad nije ništa pokretalo. Kad je shvatio da ni Haaški tribunal ne želi djelovati, ili nije mogao, ili zbog nekog razloga još nije bilo vrijeme, odlučio je ponovno izaći u javnost, javno ponovo svjedočiti, jer je smatrao da što više ljudi zna da će biti bolje. Međutim to je za Haag bilo presudno, da mu kažu da ne smije izlaziti u javnost pošto je zaštićeni svjedok, i da ako bude izlazio da će mu se taj status ukinuti. U to neko vrijeme se počelo događati i suđenja za ratne zločine, okrivljivani su ljudi koje je on izravno optuživao i postalo je preopasno za njega da bude živ jer je mogao svjedočiti a imao je s čim. 28.08.2000. godine je ubijen, znači devet godina, osam godina poslije nego se je skinuo iz vojske. Ubijen je postavljenom bombom u svojoj kući, u dvorištu, dok je radio na jednom autu. Nikad se neće znat kako se je bomba aktivirala, u dvorištu nije bio nitko nego on i moj sin koji je slučajno preživio i bio je jedinim svjedokom, ali je tad imao deset godina. Od tad je prošlo deset godina otkad je on ubijen, ja sam pokušala preko svih institucija, pokušala sam kako sam znala i kako sam mogla tražit nekakvu pravdu, tražiti nekakvo, ne znam kako bi to nazvala, da znam zašto je ubijen, tko ga je ubio. Otprilike znam zašto ali ne znam tko. Tko je izdao nalog, kome je najviše zasmetao. U tih deset godina zadnjih se dogodilo da su isti ti ljudi koje je on optuživao i optuženi za ratni zločin, znači nije govorio bez veze, nešto je vjerojatno se dogodilo. Do dana danjašnjega nisam dobila nikakav odgovor, osim što sam putem suda dobila odštetu od države jer ga nije zaštitila na nalog koji je Haag izdao, to je bilo prije pet ili šest godina, i ništa više. Sada sam krenula ponovo u potragu nakon deset godina za nekakvim svojim pravima a najviše to da znam tko ga je ubio. Ispočetka nakon samoga ubojstva su se zahuktale i zajurile sve službe u Hrvatskoj, kroz kuću mi je prošlo, ne znam tko sve nije. Osobno su mi dolazili i pojedini ljudi iz vlasti tadašnje, osobno sam se obraćala svima kojima sam smatrala da sam, pa i do ovdje prisutnog Stjepana Mesića koji je imao veliku volju da se nešto napravi, ali nije se napravilo ništa. Sad se obraćam sadašnjem predsjedniku Ivi Josipoviću, sa istim zahtjevima kao prije deset godina, nadam se da će se nešto pokrenut, da će se nešto okrenut, da će doć istina na vidjelo, da će se napokon znat što se dogodilo i zašto, vjerovatno se to već zna ali je to javna tajna. Kako ja živim, živim, eto, tako. Poslije smrti godinu dana uz policijsko osiguranje, dvadeset četiri sata dnevno, ni po kruh nisam smjela bez policije, zašto, ja nisam tražila, bila sam u takvoj opasnosti da sam to vjerojatno morala imat. Ne znam da li mi je bilo teže tad ili kasnije, bilo je još teško ostati u Gospiću, čak sam dobila ponudu da se maknem iz Gospića bilo gdje, da će mi se osigurati sve, ali dok sam tamo ne može, zašto tamo ne može ne znam, ja tamo imam posao, ja tamo živim tamo sam odrasla, tamo je moje dijete rođeno, završilo školu, tamo je moj suprug bio, taj smo grad branili, zašto bi ja izašla iz njega. Ostala sam tamo, ostajem i dan danas, jednostavno nemam kud, a smatram da ako se tad nije ništa dogodilo sad vjerojatno neće mada sumnja uvijek postoji i na neki način mi je život i dalje ugrožen dok se ne otkrije ubojica mog supruga. Ali možda se promijenilo nešto u ljudima pa možda netko progovori. Ja bih stvarno htjela znati istinu, mislim da mi je i ovo prilika da se ponovno pokrene nakon svih tih godina to pitanje jer odgovori još uvijek čekaju. Ja vam se zahvaljujem na saslušanju.

Vesna Teršelič: Puno vam hvala, a svima u dvorani puno hvala na strpljenju, hvala svima što ste podijelili s nama svoja sjećanja, jedna posebna hvala svima koji nisu iz Hrvatske, što ste dijelili i slušali s nama i što smo imali mogućnost da se zapravo bavimo zločinima u Hrvatskoj, a rado bi da je bilo i više mjesta, da smo uključili i svjedočenja iz drugih zemalja. Ali zato je tu inicijativa za REKOM i nadam se da svi skupa idemo prema tome da vlade stvarno formiraju REKOM

kako bi stvorili mjesto za glas žrtve u javnosti, kako bi se utvrdile činjenice o svim žrtvama. Ja bih time zaključila, još jednom zahvalila na vašem strpljenju, ručak će biti ovdje a nastaviti ćemo popodne u 15.30 s raspravama o nacrtu statuta, i to u tri radne grupe, i u četvrtoj radnoj grupi ćemo govoriti o javnom zagovaranju inicijative za REKOM. Želim vam da pronađete neki trenutak tišine i da se vidimo onda popodne i nastavimo raspravu o statutu i javnom zagovaranju inicijative koja nam je jako važna. Hvala vam.